

Een reisgids naar inclusief onderwijs

Aanknopingspunten en gesprekstarters op basis van de inzichten uit het SPOTlight project

dr. Renske de Leeuw & Vivian Velthuis
onderzoeker lectoraat Vernieuwend Onderwijs
r.r.deleeuw@saxion.nl

Het SPOTlight project

Samenwerking tussen Steunpunt Passend Onderwijs en Saxion

- SPOTlight werkbezoeken van maart 2023 tot maart 2026
 - 15 scholen: 8 PO en 7 VO uit heel Nederland
 - 3 samenwerkingsverbanden
- Systematisch in kaart brengen wat de **aanleiding**, **mechanismen** en **uitkomsten** zijn per initiatief
- Samenbrengen tot **werkzame elementen**

Het resultaat: **Een reisgids naar inclusief onderwijs**

Het SPOTlight project

Een reisgids naar inclusief onderwijs

- Routekaart
- Onderzoekskader met de Tool Inclusief Onderwijs in de SPOTlight
- Inspirerende voorbeelden uit de praktijk
- Paklijst voor de reis (*bonus: wetenschappelijk onderbouwd*)
- Aanvullende oriëntatiepunten
- (Reis)Adviezen voor onderweg

Routekaart legenda

- Stip op de horizon = Inclusief onderwijs
- Drie verschillende routes
 - Groepsarrangementen
 - Scholencollectief
 - Inclusie aan de voorkant
- Ondersteuning vanuit samenwerkingsverbanden

Wisselen van route tijdens de reis is mogelijk

Uitnodiging

Nieuwe routes ontdekken en noteren op de kaart

Routes voor inclusiever onderwijs

- Op klas- of groepsniveau
- **Aanpassingen** deelname reguliere onderwijs
 - Minder prikkels
 - Meer structuur met ondersteuning
 - Aangepaste roosters; kortere school- of lestijden

Routes voor inclusiever onderwijs

- **Twee of meerdere scholen**
- **School-in-school-model of geïntegreerd onderwijscentrum**
- **Intensieve samenwerking** tussen partners
- **Veel aandacht en ruimte voor differentiatiemogelijkheden**

Routes voor inclusiever onderwijs

**INCLUSIE AAN
DE VOORKANT**

- Ondersteuning op de **groep** of in de **klas**
- Voor **leerlingen** en **leraren**
- Meer **professionals** in de klas

Routekaart

- Welke route hebben jullie al **genomen**?
- Welke route **past** bij jullie?

Paklijst voor de reis

Goed voorbereid op reis

- Compacter dan Index voor Inclusie (Booth & Ainscow, 2002)
- Biedt houvast en oriëntatiepunten

-
- Visie
 - Teamgevoel
 - Professionalisering
 - Lef
 - Klein beginnen
 - Monitoring en bijsturen
 - De bekostiging van inclusieve initiatieven

Paklijst voor de reis

Visie

- Teamgevoel
- Professionalisering
- Lef
- Klein beginnen
- Monitoring en bijsturen
- De bekostiging van inclusieve initiatieven

Visie

- Visie is expliciet en breed gedragen
- Zichtbaar posters met inclusieve normen en waarden
- Naleven door elke (school)professional
- Aanspreken en bespreekbaar maken wanneer er wordt afgeweken van de visie
- Onderdeel van personeelsbeleid
- *Visie niet te dragen? 'Vertrek' naar andere locatie binnen bestuur of SWV*
- Gedeelde verantwoordelijkheid

Paklijst voor de reis

- Visie
- Teamgevoel
- Professionalisering
- Lef
- Klein beginnen
- Monitoring en bijsturen
- De bekostiging van inclusieve initiatieven

Teamgevoel

- Niet 'ik' maar 'wij'
Collectieve verantwoordelijkheid en geen individuele 'lasten' maar gezamenlijke inzet en expertise
- Collective teacher efficacy
Positieve effecten op
 - *Self-efficacy*
 - *Werkgeluk en tevredenheid*
 - *Vertrouwen bij uitdagingen*
- Lerend en veilig teamklimaat
- Samen leren en kennis uitwisselen
- Proces

-
- Visie
 - Teamgevoel
 - Professionalisering
 - Lef
 - Klein beginnen
 - Monitoring en bijsturen
 - De bekostiging van inclusieve initiatieven

Paklijst voor de reis

Professionalisering

- Informeel
 - *Uitwisseling van kennis en ervaring binnen eigen team*
 - *Les- of werkbezoeken binnen eigen bestuur of SWV; zowel reguliere als speciale settings*
 - *Werkgeluk en tevredenheid*
 - *Vertrouwen bij uitdagingen*
- Formeel
 - *Trainingen, workshops en voorlichting; inhoudelijke kennis als methodes vb. "Geef mij de vijf"*

Expertise en professionalisering ophalen bij samenwerkingsverband, andere scholen en partners

-
- Visie
 - Teamgevoel
 - Professionalisering
 - Lef
 - Klein beginnen
 - Monitoring en bijsturen
 - De bekostiging van inclusieve initiatieven

Paklijst voor de reis

Lef

- Voorwaardelijk aspect volgens onderzoek
- Loslaten van traditionele onderwijskaders
 - *Inclusief onderwijs vraagt om anders organiseren van onderwijs*
 - *Doorbreek één-leraar-één-klas model*
- Durf te starten, ook als nog niet alles is uitgestippeld

Inspiratie

Teamgericht organiseren - collective teacher efficacy - symbiose trajecten - doorstroommodellen

Paklijst voor de reis

- Visie
- Teamgevoel
- Professionalisering
- Lef
- Klein beginnen
- Monitoring en bijsturen
- De bekostiging van inclusieve initiatieven

Klein beginnen

- Duurzame inclusie = gefaseerde opbouw
- Stapsgewijze samenwerking
- *Ook bij fusies → Heb elkaar vooraf al nodig*
- Gezamenlijk (per bouw/vakgroep) een deel van het curriculum of leeromgeving ontwerpen
- Olievlek 'effect'

Paklijst voor de reis

Monitoring en bijsturen

- Ondersteunt bij het 'samen op reis gaan'
- Regelmatig reflecteren en bijstellen
- Iedereen betrekken

Leerlingen, leraren, ouders/verzorgers, buurtbewoners

Waarom?

Tijdig evalueren = tijdig bijsturen

Maakt evaluatie bij tegenslag onnodig

Betrokkenen worden mede-eigenaar van proces

-
- Visie
 - Teamgevoel
 - Professionalisering
 - Lef
 - Klein beginnen
 - Monitoring en bijsturen
 - De bekostiging van inclusieve initiatieven

Paklijst voor de reis

- Visie
- Teamgevoel
- Professionalisering
- Lef
- Klein beginnen
- Monitoring en bijsturen
- De bekostiging van inclusieve initiatieven

Bekostiging

- Pionieren binnen bestaand stelsel
- Complex, maar belangrijk
- Geld volgt inhoud

Bepaal eerst wat en waarom, daarna pas hoe te bekostigen

Financiële adviezen

- 1) Maak een business case
- 2) Maar meerjarige afspraken
- 3) Neem ook technische afspraken mee
- 4) Monitor en stuur bij

-
- Visie
 - Teamgevoel
 - Professionalisering
 - Lef
 - Klein beginnen
 - Monitoring en bijsturen
 - De bekostiging van inclusieve initiatieven

Paklijst voor de reis

- Welke items van de paklijst hebben jullie 'voor elkaar'?
- Welke items van de paklijst zou je de komende tijd aandacht willen geven?
 - Wat is nodig voor deze items?
 - Wie kan jullie daarbij helpen?

Colofon

Deze gespreksstarter is uitgegeven onder de CC-BY-NC-ND 4.0-licentie. De afbeeldingen in deze presentatie zijn stockfoto's van Magnific (verstrekkt onder de CC-BY-NC-ND 4.0-licentie). Volg deze link voor de online beschrijving <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Refereren als:

De Leeuw, R. R. & Velthuis, V. J. P. (2026). *Een reisgids naar inclusief onderwijs. Aanknopingspunten en gespreksstarters op basis van de inzichten uit het SPOTlight project (uitgebreide versie)*. Steunpunt Passend Onderwijs.

Vormgeving en illustrator

Daisy van Tol

